

THỰC PHỔ BÁCH THIÊN

(100 MÓN ĂN)

Posted by naungon.com on February 17th, 2012

Thực phổ bách thiên là một cuốn sách dạy nấu ăn bằng thơ đầu tiên và duy nhất tại Việt Nam, tuy đa phần đều là món Huế nhưng website về ẩm thực mà không có tác phẩm này thì thật là thiếu sót. Thực phổ bách thiên gồm 100 bài thơ nên khá dài, TD sẽ đăng thành 10 kỳ để mọi người cùng tham khảo.

Bà Hiệp-Tá, Đại học sĩ, Hoàng-Khăng, nhất phẩm Phu Nhân, nữ danh Trương-Đặng Thị Bích, bút hiệu Tỷ Quê. Là tác giả tập Thực Phổ Bách Thiên, tác phẩm đã được viết lời tựa (thị lệ) vào ngày 13 tháng 7 năm Quý-Sửu, và được xuất bản vào năm 1915, như vậy tính ra ngày 13/7/Quý-Sửu đã nhằm ngày 14 tháng 8 năm 1913, tác phẩm được xuất bản hai năm sau đó 1915. Xuất bản 1000 cuốn.

Tác phẩm gồm hai bài thơ “tổng luận” và 100 bài nói về 100 món ăn (tổng cộng 102 bài) tất cả được viết theo thể Tứ Tuyệt. Cho đến năm 1973 tức là đúng sáu mươi năm sau, người cháu nội của tác giả là Công Tăng Tôn Nữ Huế, cũng vào mùa thu năm Quý Sửu (1973), chỉ còn lại một cuốn nhờ bà cô (tức là con gái của tác giả Tỷ Quê) chạy loạn từ Quảng Trị vào Huế có mang theo. Người cháu nội này cho tái ấn bản nhưng chỉ rất giới hạn là 400 cuốn dành riêng cho họ tộc mà thôi.

Mùa thu năm 2004 tính ra tác phẩm Thực Phổ Bách Thiên của nữ sĩ Tỷ Quê đã được phát hành kể từ lần đầu cũng đã gần một thế kỷ, do nhà văn Linh Bảo ngòai đánh máy cho xuất hiện trên Thư Viện Việt Nam online, mà theo nhà văn Linh Bảo, chính bà cũng không có bản chính mà chỉ là một sấp giấy photocopy (không biết tới bây giờ còn mấy người lưu trữ được bản gốc ?)

Sau khi TPBT được xuất hiện trên mạng lưới, có rất nhiều người gửi điện thư, điện thoại... để hỏi, nhờ giải thích những chữ, những câu không hiểu..., chỉ riêng người ký tên Luận Lê đã có tới hơn 100 câu hỏi được đặt ra (nhà văn Linh Bảo gốc người của xứ Thần kinh, năm nay đã 78 tuổi cũng chỉ trả lời được khoảng 75% các câu hỏi).

Nhận thấy cuốn sách có một giá trị về “tuổi đời”, nhà văn Linh Bảo và anh Tâm Vô Lệ có đưa ý kiến cho tôi, để viết lại theo thể thơ Lục Bát... Đọc sơ qua tôi lắc đầu chịu thua, vì tác phẩm đã dùng quá nhiều tiếng địa phương (Huế), lại đã một trăm năm, nên ít nhiều gì thì cũng đã có những chữ mà cho đến nay chúng ta không còn nghe nhắc nữa. Nhân một buổi ra mắt sách tập thơ Chung Ngắm Một Vàng Trăng của thi sĩ Nhược Thu ngày 03/10/2004, Tâm Vô Lệ gặp tôi và nhắc lại, tôi cũng cười vui cho qua chuyện, nhưng ngày hôm sau đi làm, tôi đặt bút viết thử hai bài “Tổng Luận” tôi không viết bằng Lục Bát như họ đề nghị mà tôi đã dùng thể Thất Ngôn Bát Cú, tôi cảm thấy dễ diễn đạt hơn. Sau hai bài này tôi nhận được khá nhiều lời khuyến khích của các bạn trên mạng lưới, và sau đó tôi viết một lèo... Đúng một tháng sau ngày 03/11/2004 tôi hoàn tất.

Tôi không phải nhà ngôn ngữ học, tôi cũng không phải người của “Cố Đô” Vì vậy khi viết những bài này tôi đã phải vật lộn với chữ nghĩa khó khăn biết là chừng nào, có lúc tưởng

chừng như đành bỏ cuộc, nhưng nhờ sự giúp đỡ của nhà văn Linh Bảo, người đã giải nghĩa cho tôi rất nhiều câu mà tôi mù tịt, lại luôn khuyến khích nên tôi mới hoàn thành sứ mạng mà ông Giám Đốc TVL giao phó. Như đã nói ở trên, vì không phải là nghiên cứu ngôn ngữ nên có nhiều câu nhiều chữ, không còn rõ nghĩa của tác giả, tôi đành viết phỏng, như vậy chắc chắn sẽ có những bài không hợp ý của tác giả Tỳ Quê, mượn những dòng này tôi chân thành tạ lỗi cùng nữ sĩ (hoặc con cháu của người), cũng như tôi tin tưởng vào sự vị tha của độc giả, và luôn mong, nhận được những lời chỉ dẫn, để có thể hiểu thêm về “người xưa”.

Với một trăm món ăn mà có lẽ tới nay đã cải cách không ai còn làm theo phương cách cổ điển nữa, nhưng xét ra những món MẮM thì hầu như chưa nhiều thay đổi, tôi mỉm cười trộm nghĩ:

*Muôn đời MẮM vẫn đưa hương
Còn thương mùi mắm, còn thương giống nòi.*

ĐN

THỰC PHỔ BÁCH THIÊN

**Phần chữ đỏ sách cũ của Nữ Sĩ TỶ QUÊ
Phần chữ đen là thơ mới của ĐÀN NGANG**

1 – Tổng luận

Có khi cá thịt có khi [Rau](#),
Nấu nướng chiên xào phải đủ màu,
Trong sạch là gương, tùy mặn nhạt,
Đẻo dai com chín chủ làm đầu.

Cùng là cá, thịt với com, rau
Nấu nướng chiên xào hơn kém nhau
Tổ yến tôi làm tiêu vị sắc
Mừng tôi giỏi chế đượm hương màu
Ăn ngon sướng miệng hòa trên dưới
Ổ mát an thân thuận trước sau
May vá thêu thùa chưa đủ tốt
Đảm đang bếp núc đứng hàng đầu

2 – Nấu Com

Gạo vút nồi chùi, nước kém hai,
Com sôi lửa bớt sế đừng sai,
Vung trên lá dưới hơi vừa kín,
Bốn khắc xây vắn chín dẻo dai.

Ngày xưa chỉ có cỏ cùng rơm
Giỏi giăng rành nghề, mới chín com
Vo gạo hạt trong thì sạch sẽ
Rửa nồi lòng trắng mới tinh thơm

Nước đo hai đốt đùng già quá
Lửa độ lưng kiềng chớ thấp hơn
Sôi, cạn, ghé đều vung đậy kín
Vùi than ủ bếp khéo tay đơm.

CÁC LOÀI CẨM

3 – Bò Câu Tim Yên Sào

Bò câu chập chững mới ra ràng,
Tim rục mẩn xương vớt vẩn màng,
Lượm sạch yên sào chung cách thủy,
Một giờ chín, rắc muối tiêu sang .

Bò câu chập chững mới ra ràng
Nhổ hết lông tơ móc ruột [Gan](#)
Tim rục xương tan phòng nuốt ngạnh
Giã tiêu hạt nhuyễn tránh nhai ngang
Yên sào sạch sẽ không lông rác
Chim nhỏ như toi chẳng mỡ màng
Cách thủy đem chung chừng một tiếng
Bày bàn thật đẹp , món ăn sang.

4 – Nem Công

Muốn khéo nem công thịt vế sau,
Da heo với mỡ thái in nhau,
Mè đường thính muối riêng cùng tỏi
Nạc quét đều rồi sẽ bóp màu .

Khen ai khéo vẽ món nem công
Quét thịt đều tay chả nắn lòng
Mỡ lợn non cân phân hạt lựu
Bì heo nửa ký thái nhân bông
Muôi đường , muỗm muối nhào cho kỹ
Cối thính , thìa tiêu bóp thật đồng
Riêng , tỏi , mè vừng đùng để thiếu
Vo tròn trái quất nướng than hồng.

5 – Rán Chim Sẻ

Sẻ rán giòn ngon phải cách sang,
Rượu sen rưới bóp mỡ um vàng,
Xi dầu rây thấm chao ngòi trứng
Ngũ vị thơm tho ngọt thí đàng.

Chim sẻ con con bầy, rán giòn
Biết làm khéo ướp mới thêm ngon
Rượu sen rưới bóp lừng hương phấn
Lòng trứng chao thoa rục sắc son

Ngũ vị thơm nồng thêm ướp át
Xi dầu mặn đậm bớt khô hon
Mỡ sôi lưng chảo chiên vài “chú”
Đỏ thịt vàng da , khó ví von.

6 – Cu xanh Quay

Cu xanh làm sạch bỏ lòng ra,
Nhận lá chanh non mỡ nước thoa,
Lửa dịu quay đều vừa thịt chín,
Xương mềm thấm thắp lại vàng da.

Hôm qua bầy được chú cu xanh
Mỡ ruột moi mẽ , nhận lá chanh
Mỡ nước thoa đều gia bột tỏi
Tiêu xay rắc đủ giảm hoa hành
Vàng da đảo nướng trên than ửng
Trắng thịt quay thui tróc lửa hanh
Chín tới bày ra cùng rượu quý
Khè khà chén bác với ly anh.

7 – Vịt cân lọng hông xôi

Vịt-cân làm sạch lọng xương rời,
Xắt nhỏ lòng ra trứng nấm dồi,
Nhận lại ràng quanh giấy: lá dứa,
Hông xôi để ngửa vịt lên xôi.

Vịt bầu nhớ nhỏ sạch lông con
Gạo nếp đầu mùa lựa hạt thon
Thái nấm trộn vào chung trứng đỏ
Băm hành nhồi lại với lòng non
Rút xương vá chỉ hình nguyên trọn
Xẻ thịt đai giấy dướng vện tròn
Đặt ngửa lên trên xôi đến chín
Đủ đầy no bụng mắt còn ngon –

8-Vịt Hon

Vịt nước ửng hon rưới rượu qua,
Xi dầu, ngũ vị, tỏi, gừng gia,
Măng, sen, nấm, táo, tương, đường , đậu
Lá dứa vung um lửa bớt ra.

Vịt non làm sạch, chặt thành mười
Ngũ vị, xi dầu, rượu ướp thôi
Chuẩn bị măng, sen, tương, tỏi hơi
Sẵn sàng, nấm, táo, đậu, gừng ơi
Xào sơ chảo nóng, nhào sẵn thịt
Nấu kỹ nồi um, bịt kín hơi

Nhớ để lửa riu, đừng quá vội
Gia đường muốn dịu món ăn chơi.

9 – Gà Hầm

Gà hầm khéo, tại nước cho trong,
Nước mắm nêm chua muối mới xong,
Măng nầm bỏ vào tiêu một chút,
Rục rời hành lá lấy làm công.

Trống già , mái đẻ muốn ngon, hầm
Lửa lớn sôi bùng, hớt bọt thâm
Nước mắm không xong thay hạt muối
Măng khô cũng tốt hoặc kim châm
Nấm rơm phảng phất, vui trong miệng
Tiêu sọ lựa thưa, nóng tận tâm
Nấu rục tan tành, hành lá rắc
Chan com, trộn bún, thầu thăng trầm

10 – Gà Hấp

Gà tơ khéo hấp ngọt thom mềm,
Xé nhỏ ra rồi nước rưới chêm,
Rắc muối cùng tiêu đều bóp thấm,
Rau răm, lá quế xát lần thêm.

Bếp lửa sẵn sàng chỗ với phen
Giò, tơ, ngọt thịt hấp thom mềm
Ức, lưng tựa nhỏ, muối, tiêu thấm
Đầu, cánh chặt to, bia, rượu chêm
Húng quế xanh cành, phơi tróc mặt
Rau răm tím lá, rải quanh thềm
Khách đông ngại thiếu châm hoa xú (bắp cải tím)
Nếu khốc (khô) dầu ăn rưới bóp thêm

11 – Chim Nghịch Xào Măng

Đến mùa chim Nghịch mỡ vàng ngàu,
Lạng nạc xào măng mới hạp màu
Nước mắm tiêu hành thêm chút ớt,
Sân ngò duống xuống bỏ theo sau .

Cái lạnh mùa đông lúc sắp tàn
Chim ri đôi nắng hớp từng đàn
Măng tre trở búp xanh xanh vút
Ngọn cỏ vươn mình biếc biếc lan
Giới lặn le-le còn mắc lưới
Tài bay xiêu-xiêu bị gài nan
Vịt trời, cu đất xào mâm trúc
Hợp vị, ngon com khó khó can.

12 – Nướng Đuôi Cừ

Đuôi cừ khéo ướp thịt thơm dòn,
Vắt nước gừng vừa nghệ sả non,
Nước mắm hành tiêu đường trộn bóp,
Vài giờ sẽ nướng thấm thêm ngon.

Hiền lành như thể chú cừ non
Gặm cỏ đôi xanh, mập béo tròn
Thịt nạc tài hàm không ngậy, nhão
Xương đuôi khéo ướp lại thơm, dòn
Gừng, hành, nghệ, sả đôi tay ngọc
Mắm, muối, đường, tiêu, cặp đũa son
Trộn bóp cho đều rồi ủ kỹ
Vài giờ sẽ nướng thấm thêm ngon

13 – Heo Rừng Xắt Tái

Heo rừng thịt ngọt lại da dòn
Mới được hui liền lựa tái ngon,
Nước chấm, tương, đường, gừng, ớt, tỏi,
[Rau](#) mùi, khế chín, chuối cho non.

Heo rừng ngọt thịt lại dòn da
Bắt được thui, ăn tái đậm đà
Khế chín, ngò xanh thêm chuối chát
Tương gừng, ớt đỏ chớ chanh chua
Rau thơm trái vị không xong đây
Nước chấm sai mùi hồng hết nha
Muốn dịu cho đường, ngon bỏ tỏi
Đưa cay một gắp vội hai, ba...

14 – Bò Tót Ram Bơ

Bò tót da dòn thái trộn nham,
Rồi đem thịt cắt chế bơ ram,
Trong chêm tỏi mùi, ngoài tiêu rắc,
Vừa chín hồng đào rất ngọt thơm.

Vào rừng từ buổi sáng tinh mơ
Săn bắn may thay được chú bò
Cứ lấy da dòn đem trộn gói
Mà lưu thịt ngọt để chiên bơ
Trong chêm tỏi lát, răng nhai kỹ
Ngoài rắc tiêu xay, lưỡi chạm hồ
Chín tới hồng đào, bày muống, nĩa
Ăn ngay lúc nóng, kéo ai chờ

15- Thịt Mang Xáo

Mang sẵn thịt ngọt xáo ngon mềm,
Mỡ gáy vằm ra sả ớt thêm
Sân, lột, hành, ngò, sau sẽ bỏ,
Hòa đều muối ruốc lọc mà nêm.

Mùa thu lá đỏ, lấm nai vàng
Tương cận cùng loài, có mền, mang
Ngẩng cổ nhìn trăng trên núi đã
Khom đầu ngắm suối giữa rừng hoang
Người mong đến viếng, lời thơ bỗng
Kẻ đợi đi săn, tiếng súng vang
Xáo thịt, nhồi da đầu đáng tội
Ăn ngon, sống khoẻ, để mơ màng

16 – Nấu Gân Nai

Giò hui cạo sạch luộc mềm xong,
Xẻ lụa gân ra phiêu trắng bong.
Chả, thịt, tôm khô, măng, củ đậu,
Hầm gà lọc nước, nấu cho trong.

Chớ phí! Chân nai vắt, bỏ đi
Lụa gân nấu súp chẳng chi bì
Đem thui, luộc trước, làm mềm đã
Lấy xé, phân sau, tẩy trắng thì
Củ đậu, tôm khô đầy đủ với
Măng tre, chả quế khó khăn gì
Gà dai, lọc nước cho trong vắt
Bổ béo, thơm tho, ngon lạ kỳ

17 – Thấu Thỏ

Thấu thỏ mùi ưa rượu rưới qua,
Mè rang bấp chuối khế ria ra,
Rồi đem thịt xắt cho vừa mỏng,
Mỡ, tỏi, hành tiêu, nước mắm, gia.

Hôm nay đãi bạn món ăn sang
Bắt thỏ lột da, ướp rượu vang
Bấp chuối thái đều cùng khế chín
Hành hương băm nát với mè rang
Mong manh thớ thịt trên dầu trắng
Lát phết hồ tiêu dưới tỏi vàng
Nước mắm nêm thêm tùy mạn nhạt
Gò-Đen một lít đủ bỏ càng

18 – Gỏi Dê

Thịt dê xắt nhỏ cũng in rau,
Chả rỏi, heo rìa, luộc bún tàu,
Bánh tráng mè rang, xương nấu nước,
Tương đường mỡ tỏi ruốc năm màu.

Thịt dê xắt nhỏ, thái bay bay
Rau sống tươi non, khéo khéo bày
Chả quế trộn chung như chỉ vá
Bì heo hòa lẫn tựa kim may
Mè rang vàng đậm khua lòng cối
Miến luộc trắng trong bấm móng tay
Bánh tráng dai mềm xinh cuốn gỏi
Tương, đường, mỡ, tỏi, ớt cho cay

19 – Bó Sỗ Dê

Nây dê phải cạo sạch lông con,
Lá sả bao ngoài khéo cuốn tròn,
Lạt mỏng ràng quanh cho thịt chặt,
Luộc lâu da dẻo ấy là ngon.

Tỏi bếp, trưa vườn, sáng chợ đông
Cung con, hiếu khách, lại chịu chồng
Không hoang, giới biển, mềm xương sống
Chả phỉ, tài bày, dẻo thịt hồng
Lá sả đàn ra luôn vững dạ
Giây mây tóm lại mãi bền lòng
Săn da, rạm nắng đầu quán ngại
Nổi tiếng Trời Nam, gái má hồng

20 – Khôi Bò

Khôi bò nạc tốt quét cho dòn,
Nước mắm, mè rang, tỏi múi non.,
Mỡ thổi, thêm đường, riêng một chút,
Đắp tròn, khéo hấp mới là ngon.

Bắp bò xay nhuyễn, ướp đều tay
Nước mắm, đường tiêu độ nửa ngày
Mỡ thổi, gân trong tăng vị béo
Mè rang, tỏi trắng giảm mùi gậy
Vo viên tròn trĩnh thì xinh mắt
Đắp cục méo thô sẽ xấu mảy
Xừng hấp sôi vừa cho chín thịt
Tương đen, ớt đỏ, ngọt hòa cay

31 – Nấu Hải Sâm Thoa vôi lược kỹ, hải sâm mềm, Gọt ruột, da, rồi phiêu một đêm, Mỡ, tỏi, tao cùng tiêu, nước mắm, Thịt, tôm, măng, chả, bỏ lần thêm.

Hải sâm vớt được lấy vôi bôi
Lược kỹ, ngâm thâu, tẩy trắng rồi
Nạo ruột tinh tươm, kê mặt thớt
Cào da gọn ghẽ, bỏ trong nồi
Tiêu, hành, mỡ, tỏi, xào săn rần
Thịt, chả, tôm, măng, nấu tả toại
Địa biển cũng là loài động vật
Mà nhìn chẳng thấy rõ đầu đuôi

32 – Nấu Bào Ngư – Cừu Khổng

Bào Ngư, Cừu Khổng nấu như nhau,
Cách vật hòa nêm cũng một màu,
Yếu tại sạch trong làm chủ trước,
Tứ khôn, tay khéo hòa thêm sau.

Thôi thôi đành chịu Tỷ-Quê ôi !
Truyền dạy, cháu con hồng mắt rồi
Cừu-khổng lạ tên, trên chóp lưỡi
Bào-ngư quen tiếng, ở đầu môi
Con hào dặn nấu như chem-chép
Cái hén khuyên xào giống vọi-voi
Chưa thấu lòng sò sao tổ ốc !
Thôi thôi đành chịu, Tỷ-Quê ôi !!

33 – Cá Ngừ Kho Với Thịt

Cá Ngừ cắt lát phải hơi dày,
Thịt xắt thêm vào nữa cũng hay,
Muối với tiêu, đường, cùng vò ớt,
Nước ngang, kho rắc, nhường liền tay.

Cá ngừ cắt lát nhớ hơi dày
Xấp đặt vào nồi, phải thẳng ngay
Rắc muối, thêm tiêu thì mới khéo
Gia đường, bỏ thịt lại càng hay
Lung lung nước đổ trong trong vắt
Lấp xấp ớt phơi đỏ đỏ cay
Đề lửa riu riu đừng quá vọi
Khi vừa khô cạn bắt liền tay

34 – Cá Ngựa Kho Rim

Cá Ngựa kho rim muốn để lâu,
Muối rang, tiêu, ớt, bỏ vừa màu.
Đường, thêm mía lót, không lo sít,
Lửa phải riu riu chớ vội mau.

Chặt vây, cạo nhớt, bỏ đầu đuôi
Cá ngựa (ngác ?) kho khô rắn mẩy, bùi
Bỏ ớt cho nhiều cay xé miệng
Gia tiêu thật đậm nóng mềm môi
Muối rang sát mặt nên săn thịt
Mía lót che lưng tránh dính nồi
Đổi bụng, lạnh lòng, mưa gió trở...
Gạo thơm cơm nguội đủ cầm hơi

35 – Kho Cá Biển

Ngựa, Nục, Thu, Ngừ, dễ mấy loài,
Bùng-thiên, Cá Bẹ kể thêm dài,
Kho in một thức không chi khác,
Mặn lạt tùy người, thích ý ai.

Cá biển chung chung bản chất tanh
Tuy nhiên khéo ướp vẫn ngon, lành
Chim, hanh, bẹ, đổi, ưa mùi sả
Ngác, nục, thu, ngừ, hợp vị hành
Ớt, tỏi loài này ngăn độc mạnh
Riềng, trà thức ấy tẩy hôi nhanh
Giàu sang chán, ngán chê vi, yếm
Đổi khổ, đầu [Khoai](#) cũng ngọt canh

36 – Cá Dìa, Cá Đồi Kho Nước

Cá Dìa, cá Đồi đã quen chùng,
Nước mắm thêm đường muối cũng ung,
Chế nước cho vừa ngang xấp xấp,
Kho sôi xắt ớt bỏ trên lưng.

Mè, dưa, bẹ, đổi loại nhiều xương

Kho sôi, tránh nhừ kéo nát bương
Nước mắm đậm đà, cay trái ớt
Hồ tiêu nồng ấm, ngọt thìa đường
Cơm sôi nhớ ghé, đừng lười biếng
Cá chín ngừng xoay, chớ ầm ương
Lá cải, mỏng tơi, [Rau](#) muống luộc
Chồng chan, vợ chấm, thấy mà thương

37 – Thệ Dừa Kho Rau Răm

Thệ dừa tánh hạp với rau răm,
Thịt xác kho, ngang lột cá nầm,
Nước mắm, muối, đường, tiêu một chút,
Coi vừa lửa dịu ấy là nhằm .

Vỏ cứng cho cùng nhát búa đưa
Chặt vây rửa cá, nậy cùi dừa
Rau răm lột dọc từng hàng kín
Thịt rọi chêm ngang những kẽ thưa
Mắm muối, tiêu đường nêm nếm đủ
Tro than, củi lửa nhắm căn vừa
Đừng khô nước cạn liền bắt xuống
Mẩn mẩn, bùi bùi, thật dễ ưa

38 – Cá rô Um Muối

Cá rô tách nạt bỏ xương ra,
Mỡ nước um vàng rắc muối qua,
Lửa phải vùi tro không ngại khét,
Đã thơm lại béo có chi qua .

Giăng lưới, đặt lò bắt cá rô
Lửa xương, xẻ thịt lấy đem kho
Chiên vàng mỡ nịch um da béo
Rán cháy bì dầy hấp tốp thô
Niêu đất vung ràng vùi đỏ lửa
Tộ sành nắp đậy phủ đen tro
Thơm ngon đủ vị không gì sánh
Nhai kỹ dạ căng chẳng biết no

39 – Cá Mú Chiên Bọc Trứng

Cá Mú tươi ngon ngó lại mang,
Làm cho sạch sẽ mỡ chiên vàng,
Tiêu, hành, nước mắm, thêm đường, tỏi,

Trứng đánh đều rồi sẽ chế sang.

Xếp hạng ngọt ngon mú đứng đầu
Nhi thu , tam nụ , kê chim sau
Banh mang biết mặt tim tươi đỏ
Bóp miệng hay tâm tránh thắm nâu
Chiên cá vàng lưng , phơi thể ngọc
Khuấy lòng trắng trứng bọc thân châu
Trùng dương , biển rộng muôn muôn loại
Xếp hạng ngọt ngon mú đứng đầu

40 – Cá Hanh Hấp

Cá Hanh đuôi trắng béo mà hiền,
Làm sạch xong rồi xẻ thập xiên,
Mỡ, ớt, hành, tiêu, vừa nước mắm,
Vào tim, bắt xững hấp cho liền.

Xương mềm , ngọt thịt rất ngon , lành
Đuôi trắng, vảy ngà điểm sọc xanh
Khứa xéo , đường xiên , sôi cũng chóng
Chia ngang , chử thập , chín càng nhanh
Cho vừa nước mắm , cay tiêu ớt
Bỏ đủ mùi hương béo mỡ hành
Bắt xững hấp chung , dùng vôi lửa
Ăn rồi nhớ mãi cá tên Hanh

41 – Canh Cá Tràu Nấu Ấm

Cửa biển, đầu sông, chỗ nước giao
"Quê hương" vùng vẫy cá bông lau
Râu dài, miệng rộng, lưng đen nhánh
Ngạnh cứng, da trơn, bụng trắng phau
Đẳng chất tùy miền cùng khổ cực
Chua cay bởi chốn giống thương đau
Nam me, Bắc sấu, Trung thì khế
Nấu ấm cách làm cũng như nhau.

42 – Cá Ốc Mỏ Nấu Thơm

Muốn có ốc ăn tất phải mò
Ốc đeo gốc, cọt khác loài sò
Ốc hương trắng thịt, gai chanh lể
Ốc quẩn đen da, cạnh thốt gò
Ốc gạo thon tròn, lòng hần nhỏ

Ốc biêu ực ịch, ruột thì to
Không nên luộc ốc mùa trăng tối
Đồ ốc: Mồm bò chẳng miệng bò

43 - Cá Kinh Nấu Măng Chua

Nồi đổ nước trong nấu thật sôi
Cá kinh từng lát thả buông trôi
Măng chua khéo lựa màu vàng ánh
Tôm thẻ giới mua vỏ trắng vôi
Ruốc khuyết giã tan tinh tươm đã
Muối rang hòa trộn lọc sạch rồi
Hành, ngò vài lá xanh tựa ngọc
Bắt xuống rắc lên ngon ngọt ơi.

44 – Cá Tràng, Cá Khỏe Nấu Ngọt

Cá gì cũng được nấu ngọt thôi
Trọng yếu là nồi nước thật sôi
Mới thả từng con đừng vữa nát
Rồi buông ngọn lửa tránh như tơi
Ngò mùi thái nhỏ tiêu lưng muống
Hành lá cắt dài, mắt nửa môi
Lúc chín múc ra nêm sẽ đẹp
Tô canh bốc khói giữ thơm hơi.

Cá Không Vảy

45 – Hon Hôn

Xả thân cá lớn, miếng vuông, tròn
Ướp rượu, tương, đường, xát nghệ son
Nhặt đậu, ngâm sen, tầm tỏi tốt
Bằm hành, rửa táo, chọn mè ngon
Khoanh ngang chẻ mỏng măng tre mới
Vát chéo phân đều chuối chát non
Nước mắt nêm thêm tăng hảo vị
Món này người Huế gọi là Hon.

46 – Chình Nướng

Cá đuối đầu to, lại nhám da
Nồi sôi bỏ trứng cạo trơn qua
Xát nghệ, tiêu, đường chừng mấy khắc
Thoa mè, mắt, muối độ vài giờ
Than hồng giới quạt thêm chanh vắt
Lửa đỏ tài hơi chậm ớt pha
Nướng khéo nếu khô bôi mỡ nước
Chai bia, cốc rượu, tiếng khê khà.

47 – Lươn Tao Bún

Vò tro, truốt trấu sạch như lau
Mổ dọc theo lườn lấy ruột sau
Lươn luộc chín vừa vàng thắm sắc
Miến ngâm mềm đủ trắng tươi màu
Xào sơ mỡ tỏi thịt đừng nát
Đào vội đường tiêu bún tránh nhàu
Nước mắm vài thìa cho đủ đậm
Cành ngò, lá hẹ, bắt ra mau.

Cá Không Vảy

48 – Lươn, Lạch Xào Măng

Lạch lươn một loại khác gì nhau
Rửa sạch, chần xương, mỡ nóng tào
Chuối chát vát đều ngâm dưới nước
Măng non bào mỏng thả trong thau
Rau ôm (ngổ) cánh khế hòa mùi nhất
Lá lốt, ngò gai hợp vị đầu
Nêm nếm cho vừa ngon khó tả
Chồng chan, vợ húp, trốn lườn đâu!

49 – Nấu Cá Dét

Ruộng nước, bùn non, cá bống kèo
Bò trườn, bớ lội nổi như bè
Vò tro hết nhớt nấu hoa chuối
Truốt trấu khô nhờn kho hạt tiêu
Tựa lạch trơn da đầu ngăn tủa
Như lươn trụi vảy ruột tong teo
Nhấn nha nhai kỹ ngon, bùi miệng
Chan canh, chua chát, húp trôi vèo.

50 – Cá Trê Nướng

Hổ đống, ao tù lằm cá trê
Ngâm câu, đặt lợp, bắt mang về
Mài da nhẵn nhụi trông sinh khoái
Chặt ngạnh trơn tru ngó phát mê
Khứa dọc, vành ngang ăn muối cứng
Trần lui, trở tới bén than tê
Vàng thơm cháy cạnh thêm tiêu tỏi
Dầm nước mắm gừng, hết chỗ chê.

(Từ 41-50 Nguồn: <http://www.tvvn.org/forum/showthread.php/183->)

51 – Chả Tôm, Chả Cua

Tôm tươi lột sạch khéo sàng mau,
Rửa vắt khô rồi quét bỏ màu,
Nước mắm, tiêu, hành, đường, trứng, mỡ,
Giặt vuôn, đắp thuẩn, hấp cùng nhau .

Lột vỏ, bỏ đầu , rút chỉ đen
Thịt cua làm sạch , chậm vào thêm
Vắt khô , mắm muối , hành nên đậm
Giã nhuyễn , đường tiêu , mỡ tạo mềm
Trứng dẻo trung hòa không thể thiếu
Màu tươi dậy sắc , nhớ đừng quên
Vo tròn , bóp méo , trộn nhào kỹ
Đắp lại mai cua , hấp chín...êm

52 – Gấp Tư Nướng

Gấp tư tôm sống lột rồi sàng,
Rửa vắt cho khô, quét, thí đàng,
Nước mắm, hành, tiêu cùng mỡ thổi,
Lăn dài, hấp chín, nướng vừa vàng .

Tôm tươi lột vỏ khéo tay sàng
Chóng ráo , mau khô , lại sạch màng
Lượng mắm , gia tiêu mau trộn lại
Cân đường , độ mỡ vôi hòa sang
Nặng chày cứng dạ còn như nhuyễn
Bền cối cương lòng cũng nát toang
Bắt xứng lăn dài sôi chín trước
Rồi đem nướng lại đến da vàng

53 – Chạo Nướng

Tôm gân đương sống lột mà sàng,
Vắt quét xong rồi bỏ muối đàng (đường)
Mỡ lựu, riềng non, thêm ít tỏi,
Viên tròn, xóc lụi, nướng cho vàng .

Mưa rào đổ nước suốt chiều hôm
Phèn rã đục ngầu , xót mắt tôm
Lấy vỏ mà lùa , bung lách tách
Dùng cào để xúc , nhảy lôm chôm
Sau vườn bụi mía tìm cây ngọt
Góc giậu bông riềng chọn củ thơm
Quét chạo ! em ơi gia vị sẵn
Than hồng , lụi , nướng , nhậu cho xôm

54 – Chả Nghêu

Chẻ Nghêu rửa sạch vắt cho khô,
Quét nhỏ cùng tôm, trứng, mỡ vô,
Nước mắm, hành, tiêu, đường, mộc nhĩ ,
Đắp vào vỏ hấp chín thơm tho .

Cạy miệng , tách lòng , trắng thịt nghêu
Tôm xanh lột vỏ , giã hòa đều
Thìa đường , muỗng mắm , lựa thưa tỏi
Trái trứng , củ hành , lát phết tiêu
Muốn béo bằm chung bì hạt lựu
Cho dòn thái lẩn nấm tai mèo
Đắp đầy vỏ trống , sôi nổi hấp
Háo hức hơn là tuổi biết yêu

55 – Tôm Hùm Chiên

Tôm Hùm lột vỏ khứa cho mềm,
Nước mắm thoa vào, tỏi lát chêm,
Nhúng trứng mà chiên, thơm lại ngọt,
Vàng đều nhắc xuống, rắc tiêu thêm

Tôm hùm lột vỏ bỏ đầu đuôi
Lấy chỉ , lựa gân sạch sẽ rồi
Xát mắm , thoa hành , lăn bột sống
Xoa tiêu , nhúng trứng , thả dầu sôi
Tương đen , tỏi trắng chan cùng với
Gạch đỏ , đường pha , chầm đúng thời
[Rau](#) sống xanh trong , lòng bánh tráng
Thêm ” Mai Quế Lộ ” đủ mềm môi

56 – Tôm Sú Um

Tôm Sú ung um, lột bắc cầu,
Rạch lòng, tiêu, muối, rắc cùng nhau,
Đường vừa nước mắm ngon thêm mỡ ,
Lửa phải riu riu để thấm màu .

Mua cá , lựa tôm tận bến , cầu
Tôm thì mới xúc , cá vừa câu
Tôm tươi trắng thịt , còn xanh mặt
Tôm thối thâm mình , lại đỏ râu
Tôm thẻ dài lưng đem nấu gạch
Tôm he mỏng vỏ , lấy kho tàu
Tôm rồng ướp xác chưng làm kiếng
Tục ngữ : ” tôm ngu phẩn ở đầu “

57 – Tôm Sú Kho Đánh

Lột trần tôm Sú rạch lưng ra,
Rắc muối, vừa tiêu, nước mắm gia,
Xắt thịt thêm vào cùng ớt bột,
Đánh đều gạch đỏ nổi như hoa .

Tôm thẻ xanh tươi , bóc lột trần
Xẻ lưng lấy chỉ trắng trong ngần
Thoa tiêu , ướp muối cho săn mặt
Tưới mắm , pha màu để rần thân
Thịt thái thanh-thanh , răng béo ngậy
Ớt xay nhuyễn- nhuyễn , lưỡi cay rần
Riu-riu lửa cháy đừng khô nước
Gạch đỏ hòa chung , nổi nụ xuân

58 – Tôm Rắn Chấy

Xanh chùi tôm luộc mới vừa rồi,
Lột vỏ, dần mềm, vá chấy thối,
Rắc muối và tiêu đôi đũa trộn,
Khô đều, rải nguội, dụng lần hồi .

Tôm này xanh đậm , nổi vằn đen
Tựa hổ , Hoa-Kỳ thấy đặt tên (tiger shrim)
Đề cả đầu , đuôi sôi luộc chín
Chia ra vỏ , thịt nguội dần mềm
Phân đôi đỏ sắc , nộm đu đủ
Xẻ tứ hồng màu , gói ngó sen
Nước chấm pha hay , cay , mặn , ngọt
Chồng lừa , vợ gắp , miệng luôn khen

59 – Cua Gạch Nấu Nổi

Cua đây gạch tốt, tước riêng ra,
Luộc chín xong rồi, ráy nạc pha,
Trúng với muối, tiêu, hành, trộn quét ,
Nước sôi, thả chín, ngút ngò qua .

Cua biển xanh màu , cứng , mảy , tươi
Chết rồi , tham rẻ , sẽ khai , hôi
Trói càng , bóc yếm , đừng khinh rẻ
Bẻ gọng , tách mai , chớ dờn chơi
Trúng , thịt , muối , hành chày quét nhuyễn
Ngò , mùi , tiêu , gạch đũa khua toi
Nước sôi , chầm chậm buông từng muống
Đợi chín thả vào rêu nổi trôi

60 – Mì Tao Cua Gạch

Hông mì lá dứa bỏ thêm màu,
Cua gạch cùng tôm, mỡ, tỏi, tao
Nước mắm, hành, tiêu, tương trộn thắm,
Gấp ra, hẹ, chả, sắp theo sau .

Đun sôi lá dứa , trung , chao mì
Thấm sợi mềm ngon , lấy ngón di
Cua gạch , tiêu , hành , làm sẵn đã
Tôm càng , mắm , muối , dọn xong thì
Xào sơ , mỡ , tỏi , thơm chi lạ
Đào kỹ đường , tương , ngọt điệu kỳ
Gấp bỏ ra khay , bày chả , hẹ
Nào mời các bạn , hãy nâng ly

71 – Canh Đậu Nành Non

Đậu nành non nèo luộc cho mềm,
Rửa sạch xong rồi sẽ nấu nêm,
Thịt với tôm cua tiêu nước mắm,
Sôi đều nhắc xuống xắt hành thêm .

Cơm khô khó nuốt nhớ chan canh
Ngọt vỏ bụi nhân , trái đậu nành
Trước hãy trung sôi cho nhũn dẻo
Sau thời nêm nêm giữ non xanh
Tôm he ngọt nước nhờ gia mắm
Thịt nạc thơm hương bởi bỏ hành
Lửa rạ , than rơm , tay khéo chụm
Chín vừa , tắt bếp , bắt ra nhanh

72 – Canh [Rau](#) Cải

Thịt béo mau nhàm đổi cải canh,
Rau non nấu khéo cũng ngon lành,
Tôm gân, ruốc khuyết, hòa chung một,
Lóng nước nêm vào nêm ngọt thanh.

Cuối đông , luống cải mọc xanh non
Tĩa , nhổ cho thừa những gốc con
Lấy nấu canh gà ,rau ngọt lịm
Đem xào , gạo thính , cộng thơm dòn
Tôm he trọng lửa càng thêm béo
Ruốc khuyết li ti ,cũng đậm ngon
Lóng nước cho trong trôi đất , cát
Gọn gang , sạch sẽ , khéo vun tròn

73 – Canh Môn, Nưa, Mít, Nấu Như Nhau

Môn, nưa với mít nấu in nhau,
Phải cá đồ lụi ráy nạc vào,
Nhừ rục rồi nêm thêm mắm ruốc,
Lớt, sên, ngũ điếc, bỏ màu sau .

Một vài củ , trái nấu như nhau
Sạch sẽ , tươi ngon vẫn đứng đầu
Quả mít xanh non , gai nhọn sắc
Khoai môn trắng bở , vỏ thâm nâu
Cá rô trui nướng lửa xương trước
Mắm ruốc hòa tan lóng nước sau
Lá lốt , rau ôm không thể thiếu
Tiêu hành , nhánh tỏi , đủ năm màu

74 – Mùi hạp nhau

Canh bầu mùi thích lá hành hao,
Cho biết rau hành bỏ bí đao,
Hầm mít lại ưa sên với lốt,,
Bí ngô thời phải tỏi gia vào.
Phải nhớ nằm lòng , chớ lãng xao
Rau nào , thức nấy , nêm nêm vào
Canh bầu hạp vị , lá bầu đất (hành hao ?)
Canh bí ưa hành , trái bí đao
Trái mít thì đòi sên với lốt
Rợ ngô lại chuộng tỏi cùng tiêu
Tiện tay bỏ bậy , tiêu công khó
Miệng lưỡi , không ngon , tiếng nháo nhào

75 – Rau Khoai, Muống Luộc

Rau khoai, muống luộc đọt cho non,
Rửa sạch đều rồi bó lại tròn,
Lửa đỏ nước sôi vào cộng trước,
Coi vừa chín vớt ấy xanh ngon .

Mát dạ , no lòng ,những ngọn rau
Tươi vườn , đẹp rẫy , lại xanh ao
Giây lang , vững liếp , đưa thân lẹ
Đọt muống , bèn bè , trổ nhánh mau
Cộng cứng , sôi bùng đưa nhúng trước
Lá mềm, lạng nước thả theo sau
Dòn ngon , đượm sắc , nên màu thắm
Mắm tỏi rau khoai , muống chấm chao

76 – Me Làm Phệt

Lựa me làm phệt trảy vừa già,
Luộc chín xong rồi lột vỏ chà,
Muối ruốc tiêu đường tôm thịt sả
Xanh sành giáo kỹ đặc đem ra .

Thu sâu ẩm đậm, lá vàng bay
Me dốt vào mùa , nặng trĩu cây
Lấy móc đứng khều trông mỗi củ
Mang thang leo hái , nhặt liên tay
Nhân đen , luộc chín đem ra xát
Vỏ cứng tách rời , bỏ lại xay
Muối , ruốc , tiêu , đường , tôm , thịt , sả
Tộ sành khuấy kỹ , đặc , ngon thay

77 – Tương Ớt

Ớt xẻ hai ra lựa vỏ dày,
Luộc rồi ép ráo bớt mùi cay,
Vắt xong, nước mắm, đường mè tỏi,
Xào kỹ thơm tho để tháng ngày.

Gốc ớt , quanh vườn , chín đỏ cây
Ăn thì chẳng hết , bỏ ! buồn thay !
Xẻ hai đợi ráo , bay mùi hắc
Luộc chín , chờ khô bớt vị cay
Thái nhỏ , đường , mè , đừng vương mắt
Bầm toi ,mắm , tỏi chớ vương tay
Liu riu lửa cháy , xào cho kỹ
Để nguội , vô chai , giữ tháng ngày

78 – Tương Đậu Nành

Đậu nành vút ráo khéo rang vàng,
Nấu chín vào chum để nắng dang,
Xôi ủ mốc đều phơi sẽ trộn,
Năm tương, một muối ngọt như đàng .

Nành khô , bắc chảo bỏ vào rang
Đũa khuấy , đều tay đến chín vàng
Luộc đậu , bung chum , phơi nắng gió
Nấu xôi ủ đĩa , nổi meo màng
Năm tương đủ ngọt , phân cho kỹ
Một muối vừa ngon lượng rõ ràng
Tất cả hòa chung , chờ ngấu thấm
Tương tư rau muống , nhớ thương nàng

79 – Làm Chao

Đậu ép tro dần giấy trái êm,
Sấp lên lá ngái ủ ba đêm,
Mùi khuôn, nấu muối vừa hai chén,
Rượu chế rồi tiêu sẽ rắc thêm .

Bột tro , sàng nhuyễn , rải chân êm
Giấy thấm , làm khô , lấy phủ lên
Đậu ép , đều khuôn , chen khoảng giữa
Lá giông , lạnh lặn , đậy bề trên
Mùi chao , hai muối không thuyên giảm
Cốc rượu , thìa tiêu , chả bột thêm
Lại nhắc điều này quan trọng lắm
Phải nên ủ đủ đúng ba đêm

80 – Rang Muối Sả

Tuy rằng muối sả rất nhiều công,
Thịt nạc vằm ra muối trộn chung,
Ruốc sả đều rồi thêm thí ớt,
Xào cho tới kỹ sẽ đem dùng.

Mắm quệt , dưa chua lúc đói lòng
Thua gì Chả phụng với nem công
Sả băm với ruốc , đây say đắm
Thịt thái cùng tiêu , đây mặn nồng
Có lúc đắng cay , ớt chả thấm
Đôi khi lạnh nhạt , muối bằng không
Dung hòa bốc cháy , ” rom gân lửa
Sướng khổ chung lưng , nghĩa vợ chồng

81 – Rang Muối Mè Muối Đậu

Muối mè, muối đậu khác chi nhau,
Trách nóng rang vàng muối bỏ sau,
Giã nhỏ trộn đều vào vụn đậu,
Giữ gìn cho khéo kéo hôi dầu

Béo ngậy mâm xôi , đậu phụng vàng
Mặn bùi , vui miệng hạt mè rang
Nhân vừng dẹp nhỏ đầu chày nát
Hột lạc tròn to , đáy cối tan
Chảo nóng , phòng thân chừng muối nở
Keo (chai) khô , tránh gió kéo đầu loang
Trời đông lạnh lẽo ăn cơm nắm
Chăn ấm trên giường , chằm sấn , lang

82 – Dưa Giá

Giá lặt xong rồi rửa thí phèn,
Muối trong ớt đỏ kiệu măng xen,
Chua vừa ươm ươm dòn tan bã,
Vị thiệt thanh thao chẳng phải hèn .

Đậu già , rưới nước , bọc khăn thưa
Giữ âm , trong râm , tránh nắng lửa
Nứt mộng thân con tròn khép nép
Nảy mầm rể cái mập đong đưa
Kiệu non , ớt đỏ không nên thiếu
Hành lá , hẹ xanh cũng chẳng thừa
Đánh muối trong veo , ngâm nửa buổi
Dòn ngon , trắng nõn , giá , dưa chua

83 – Dưa Chuối Sùng

Dưa sùng khéo chuốt chuối đương non,
Xắt khứa cho mềm để uốn tròn,
Khế rửa ép khô dầm nước mắm,
Chanh đường ớt tỏi đủ là ngon.

Nõn chuối mềm non , trắng nuốt nà
Sau khi tước bỏ hết phần già
Dao phay sắc bén , bay như sợi
Chậu nước trong ngần , nổi tựa hoa
Khế , ớt chen vào , tô sắc thắm
Đường , chanh lẩn tới tạo mùi chua
Sượng sùng , dòn dốt , dòn vui miệng
Mắm tỏi tăng thêm vị đậm đà

84 – Dưa Món

Mùi món dưa thơm một loại dòn,
Hành già kiệu rầy bát vừa non,
Cộng dền, củ cải, bà-cai, ớt ,
Tỏi múi đường xên nước mắm ngon .

Rau , củ bóp chung , chọn đủ mùi
Thứ thì khô quắt , thứ còn tươi
Hành già , kiệu cội , cà (bát) to quả
Cải trắng , dưa (leo) xanh , ớt bé ngòi
Cà-rốt thay dền cho vụn sắc
Đường phèn đánh mắm để tròn mùi
Nước sôi đợi nguội xong châm chế
Tỏi múi cộng thêm trọn món rồi

85 – Ướp Hột Bù

Hột Bù nhọn tím khác Cà na,
Ướp xối vài hôm rửa lựa qua,
Nấu nước muối sôi chờ nguội chế,
Mùi thơm, muối phải chén non ba.

Quê mình khí hậu rất ôn hòa
Cây trái quanh năm đủ bốn mùa
Cóc , ổi , soài , thơm , mơ , mận , táo
Chanh , cam , bưởi , quít , mít , hồng , dứa
Mắm đường mấy chị thêm ăn chất
Muối ớt vài em thích nếm chua
Chùm ruột , cà na , cam thảo ướp
Chôm chôm , nhãn , vải , ngọt dư thừa

86 – Dưa Cải Trường

Nhòng vừa, cải bẹ ướp dưa ngon,
Rửa sạch phơi im cọng mới dòn,
Ngang ngửa trăm cây vài chén muối,
Mê gài nén nặng, nước thường còn .

Cải xanh tháng sáu chớm ngồng hoa
Vàng bẹ , lá quăn , đứng lựa già
Trái chiếu bên hè , phơi nắng nhạt
Chăng giây góc chái , trốn mưa oà
Trăm cây xếp gọn , chum sành với,
Vải bát hòa đều , muối hột pha ,
Nước ấm đổ đầy không để cạn
Phên cải , đá nén , đợi dưa chua

87 – Dưa Cà Trường

Cà tím

Lúa gọn, rơm bông, nắng tháng ba
Vun phân, bón gốc, đẹp vườn cà
Đong dưa kẻ lá xanh xanh nụ
Phất phới đầu cành tím tím hoa
Đậm cuống dài tai, ôm ấp má
Tròn đầu, rụng rốn hở phơi da
Nhanh tay bẻ hái mang về muối
Chặt vại, cớm dưa mãi đậm đà.

88 – Dưa môn

Họ khoai chẳng ngứa cũng lẫn tăn
Biết trị, khéo làm mới để ăn
Xắt rời bẹ môn, ngâm nước muối
Băm sơ lá kiệu, trộn hương hành
Vài hôm rửa lại bay mùi hắc
Mấy bữa ướp thêm, tẩy mùi hăng
Đến lúc dưa vàng chua ngấu đủ
Mâm cơm, đến bữa bớt bản khoăn.

89 – Kho Giã Rươi

Năm màu bốn vị kẻ non mười,
Mỡ tỏi tương đường vỏ quýt tươi,
Thịt trứng gia vào gừng nước mắm,
Kho vừa chín sệt ấy là rươi .

Khởi đợi mưa dông , cuối tháng mười
Quanh năm có sẵn , nếu thêm rươi
Mắm , tương , thịt , trứng ,mắm gừng héo (khô)
Mỡ , tỏi , đường , tiêu , vỏ quýt tươi
Khuấy đến tan ra dư ngậy béo
Kho cho sệt lại lấm thơm bùi
Quen tay , khéo chế ngon như thật
Chẳng nói ai hay đó giả thôi

90 – Mắm Gạch Cua

Cua đây gạch thấm tước riêng ra,
Giấy thấm xong rồi phải tán qua,
Muối tỏi tiêu đường riêng một chút,
Trộn ngày chín đỏ giống son hòa .

Ghẹ xanh , ba khía , cáy hay cua
Ít , nấu canh riêu , nhiều , mắm chua
Bóc yếm , bẻ càng chờ ráo đủ
Tước mai , khô gạch , đợi khô vừa
Đường , tiêu , trộn lẫn thịt (cua) băm dập
Muối , tỏi , hòa chung , riêng giã tưa
Vô hũ một ngày cho chín đỏ
Dưa leo , bóp gỏi , nhậu không chừa

(Bài 87-88 chưa tìm được, sẽ bổ sung sau)

91 – Mắm Tôm Chua

Tôm chua phèn rửa hớt đầu đuôi,
Muối rượ say sưa để một hồi,
Ớt tỏi măng riêng xoi đủ vị,
Trộn đều gài chặt ấy là rồi.

Tôm he rửa sạch , ngắt đầu , đuôi
Làm mắm cho chua , nhậu bắt mối
Rượ đế trong ngần vừa nhỏ giọt
Riềng non trắng nõn mới đâm chồi
Đường tiêu một chút khơi men thắm
Muối tỏi đủ đầy dậy sắc tươi
Tí ớt cho cay , hay trị độc
Hong son , nhấm nháp hẳn mềm môi

92 – Mắm Nem

Dem nem làm mắm thiệt khéo bày,
Thơm nhờ riềng tỏi, khéo nhờ tay,
Đường thêm thịt thính vừa ngon ngọt,
Vỏ ớt ría vào mựa chút cay .

Tiệc tùng giỗ , cưới nếu dư nem
Làm mắm càng ngon , lấm kẻ thềm
Bóc lá chêm riềng , gia tỏi nữa
Vào keo rắc thính , bỏ đường thêm
Bì kia béo ngậy đâm dòn dã
Thịt nọ thơm ngon hoá dẻo mềm
Vỏ ớt nhào đều tăng sắc đỏ
Công danh , vợ trẻ , có khi quên

93 – Mắm Ngừ Bột

Mười phần cá phải muối non ba,
Muốn để lâu ngày mặn lại già,
Lạng nạc làm riêng cong mắm bột,
Vẩm xương trộn với hũ dưa cà.

Một muối thường thì cá gấp ba
Tùy vào cách thức giảm hay gia
Vài tuần hết chóng , lạt nên bớt
Mấy tháng dành lâu , mặn phải già
Lạng nạc băm riêng tươi hũ mắm
Vẩm xương giã tỏi đẹp dưa cà
Cơm đây , canh nóng , đừng chan vội
Ngọt lịm như đường , nhai nhẩn nha

94 – Mắm Ngừ Ruột

Nạc ngừ làm bột ruột làm pha,
Vấm nhỏ mười phần một muối mà,
Xắt tỏi cùng riềng đều trộn lại,
Mười ngày chín ngừ rắc tiêu qua .

Ấy ruột cá ngừ chớ vất đi
Băm ra làm mắm chẳng chi bì
Riềng non thái mỏng thanh thanh sợi
Tỏi cội xay như nhuyễn nhuyễn di
Một muối đong đầy , đừng thiếu ký
Mười lòng lượng kỹ , chớ sai ly
Hơn tuần sẽ ngấu , thêm tiêu bột
Mắm mặn , cà chua ngon kể gì !

95 – Mắm Ngừ, Mắm Nục Thính

Ngừ gai, Nục chuối thịt như nhau,
Lấy ruột riềng ra ướp được lâu,
Cá chục, muối ba, dẫn thiệt kỹ,
Rồi rang thính lại bỏ theo sau .

Cá nục , cá ngừ dáng giống nhau
Thẳng to , đũa nhỏ , thịt thâm nâu
Sinh thời đụng chạm , tranh giành sống
Thác đoạn hòa yên , hợp tác sâu
Mắm chục đầu lưng nằm sắp lớp
Muối ba chen kẽ phủ ngang đầu
Thính rang , riềng , tỏi , dẫn cho chặt
Lấy sạch ruột , [Gan](#) , muốn để lâu

96 – Mắm Đồi, Mắm Dìa Thính

Ướp Đồi cùng Dìa xẻ ruột ra,
Cá mười, ba muối chẳng chi già,
Đá dầm ít bữa coi vừa đặn,
Rang bắp xay dân bỏ thính qua.

Cá đồi , cá mè cũng một khuôn
Mắm mười , ba muối , giữ đều luôn
Rồi riềng , rồi tỏi , rồi tiêu rắc
Lại vại , lại phen , lại đá buông
Gạo giã in như cùng bản kịch
Ngô xay đoán rõ khác lời tuồng
Xong dưa , đến mắm , ừ thì mắm
Ngừ nục , đồi mè , rất một khuôn

97 – Mắm Nêm Cá Cơm

Cơm Than, Nục Chuối mắm nêm ngon,
Cá chục, muối hai cũng chẳng non,
Nhận chặt, gài mê cho kỹ lưỡng,
Đề lâu thơm chín đỏ như son .

Cá cơm nhũn thịt lại mềm xương
Sạch ruột , không tanh , trắng nõn nường
Nước lữ , theo đàn về biển cả
Đồng khô , rẽ nhóm dạt lòng mường
Ghe cào chấn hướng khôn tìm lối
Vó cát ngăn sông khó tránh đường

Công thức mắm nêm :
Năm / một , muối
Nhận chặt lâu ngày đỏ , thơm hương

98 – Mắm Nêm Cá Nục

Nục nhỏ làm nêm lấm kẻ ưa,
Đong ngang chục cá, muối hai vừa,
Ghè khô nhận chặt phơi mười bữa,
Gió bầy mùi thơm biết chín chưa .

Chợ cá , hàng tôm khéo đẩy đưa
Nhanh tay , mấn miệng , khó ai lừa
Cân ngang , nục chục , trông chừng đủ
Gạt phẳng , muối hai , nhắm độ vừa
Được giá , vui lòng , lời kẻ bán
Ồi hàng , tức dạ , lỗ người mua
Then cài , nén chặt , thời ngon mắm
Mũi thính tài tình thấu chín chưa !

99 – Mắm Nục Bỏ Ớt Cà

Nục dần vài bữa thấm đem ra
Vằm nhỏ xong rồi trộn ớt cà,
Năm sét cá đong già một muối,
Mo nang gài lại khỏi ruồi qua .

Ướp nục vài hôm , đủ thấm rồi
Đem ra bằm nát , thịt , xương toi
Hòa chung ớt chín cho cay lưỡi
Trộn lẫn cà non để chát môi
Một muối , năm dưa là đậm vị
Mười sương , chín nắng sẽ bay mùi
Mo nang , bịt kỹ , phòng ruồi nặng
Thấy hờ nhào vô , chúng để dòi

100 – Mắm Nêm Canh

Làm công mắm Nục để nêm canh,
Cá sấu, lườn vừa muối một rảnh,
Nhận kỹ gài xong bao lá bí,
Cho năng lượm lật khỏi sâu sanh .

Làm mắm ít nhiều hẳn phải hôi
Hôi thì khuyến rũ , rù rê ruồi
Ruồi vào , sẽ đẻ từng buồng trứng
Trứng nở biến sinh một lũ dòi
Dòi lội tung tăng , ăn uống cá
Cá nằm bất động dưỡng nuôi người
Người chưa nếm thử , không là Việt
Việt ở nơi đâu cũng... nhớ hơi

101 – Ruốc Khuyết

Khuyết khô giã nhỏ lại đem dần,
Nấu muối cho sôi nguội ché lần,
Quét kỹ lên đều công nhận chặt,
Ruốt mùi, muối một ấy là cân

Cái tép li-ti gọi khuyết , mời
Loài này phơi nắng phải chừng coi
Đem vào cối đá chày cho nát
Đồ xuống sàng tre , lược đến tơi
Nước ché , pha đều nên dèo quẹo
Tay Quay , đánh nhuyễn tránh khô rời
Mùi phân mắm ruốc , một phần muối
Lên chắc , kín bung , kéo nẩy dòi

102 – Nấu Nước Mắm

Đôi, Dia, Ngừ, Nục, ướp bao nhiêu,
Nước mắm dòn lâu ngó đã nhiều,
Nướng các thú xương khăn bọc nấu,
Vải dày lọc kỹ, nước trong veo ./

Cá ế vào chum , muối khô hư
Quanh năm , suốt tháng , thả từ từ
Khi đầy , chậ vại , một lần đủ
Lúc thiếu , nêm canh , nhiều bận dư
Xương nướng , khét mùi , ngon ngọt nhĩ !
Mắm sôi , đỏ sắc , đẹp tươi ư !
Vải dày lọc kỹ , ngăn xơ bã
Nước mắm trong veo , mẫn mẫn lừ Hết.

Sưu tầm từ www.viet.no.com

Nguồn: <http://naungon.com/thuc-pho-bach-thien-100-mon-an/>